

Potentiality of Community in Ecotourism Management : A Case Study of Moo 3, 4 and 5 Tambon Kukud, Amphoe Satingpra, Songkhla Province

Threerat Ruthirago

M.A.(Environmental Management), Lecturer,

Department of Science and Mathematic,

Faculty of Science and Technology,

Hatyai University, Songkhla

E-mail: punnateta@yahoo.com

Abstract

The main objective of this research work is to study the potentiality of the community, Moo 3,4 and 5 in Tambon Kukud, Amphoe Satingpra, Songkhla province in managing ecotourism. A set of questionnaires was given to a sample of 370 in the area. Statistical analysis was carried out using computer program, which yielded results as percentage, standard deviation, t-test, F-test, and Dunnett's test. The result reveals that the communities is aware of the significance of their natural resources and environment, and the value of ecotourism. However, the participation in ecotourism management was low. To be specific, samples with variation in sex; age; level of education; domicile period and land holding, did not show any differences in understanding the natural resources, environment and ecotourism at the level of 0.05 significance. The same group of samples varied on involvement of ecotourism management at the level of 0.001 significance. Those samples who previously held post in local administration showed no discrepancy in understanding and managing ecotourism. Furthermore, those samples with variation in profession differed in apprehension and involvement in ecotourism at the level of 0.001 significance.

Keywords: ecotourism management, knowledge and insights of managing ecotourism, potential

ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาหมู่ที่ 3, 4 และ 5 ตำบลคุชูด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ตริรัตน์ รุธิรโก

วท.ม (การจัดการสิ่งแวดล้อม), อาจารย์,

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์,

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

E-mail: punnateta@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาศักยภาพของชุมชน หมู่ที่ 3, 4 และ 5 ตำบลคุชูด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวบ้านจำนวน 370 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ การวิเคราะห์รายคู่โดยวิธีการของ Dunnnett ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีศักยภาพในด้านความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และด้านความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง แต่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ และการมีที่ดินถือครองในพื้นที่ต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ การมีที่ดินถือครองในพื้นที่ และการดำรงตำแหน่งในการบริหาร ส่วนท้องถิ่นในอดีตต่างก็มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.001 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีการดำรงตำแหน่งในการบริหารส่วนท้องถิ่นในอดีต พบว่า มีความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกันนั้น พบว่า มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.001

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, ศักยภาพ

บทนำ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการท่องเที่ยวของไทยได้เจริญรุดหน้ามาตามลำดับ เป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนมีมูลค่านับแสนล้านบาท ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่ในด้านตรงข้ามการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและสภาพพจน์ของการท่องเที่ยวถดถอยลง การจัดการการท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจทั้งอดีตและปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจหลุดพ้นจากวิกฤต เศรษฐกิจเกิดการฟื้นตัวเพราะการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้และมีส่วนช่วยกระตุ้นการผลิตในสาขาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วยในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวมีแผนการพัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากธรรมชาติและสังคมด้วยการวางกลยุทธ์ในการพัฒนาความต้องการทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ แต่ขาดการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ดังนั้น ความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์และกระแสของโลกที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงก่อให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษา เรียนรู้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ความต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน (สุพรรณิณี และคณะ, 2546)

ที่ผ่านมาได้มีความพยายามดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ประสานการพัฒนากับการอนุรักษ์มาโดยตลอด จึงเกิดกระแสเรียกร้องให้มีการจัดการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่คำนึงถึงกระแสอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยการวางกลยุทธ์ในการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาที่ดำเนินการอย่างรอบคอบตรงตามหลักวิชา ตามแนวทาง "พัฒนาอนุรักษ์ เพื่อพิทักษ์การท่องเที่ยวไทย" แต่ในการดำเนินการ

ที่ผ่านมาแนวทางต่าง ๆ เหล่านี้ ยังไม่เป็นผลด้วยสาเหตุหลายประการได้แก่ ความสับสนในการพัฒนาระหว่างความต้องการทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ และการขาดการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม เป็นต้น

รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีระบบการจัดการที่กล่าวถึงมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการท่องเที่ยวแนวใหม่แบบหนึ่งที่ใช้ในการป้องกัน และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงจัดเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มุ่งสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคงสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมที่ดี ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้

อุทยานนกน้ำคุชูด (เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา) ได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2519 ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 บ้านคุชูด ตำบลคุชูด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา จากการสำรวจของกรมป่าไม้พบว่า มีนกชนิดต่าง ๆ กว่า 112 ชนิด มีจำนวนมากในช่วงเดือนธันวาคม - เมษายน พื้นที่อุทยานส่วนใหญ่เป็นเกาะ โดยมีเกาะเล็กเกาะน้อยมากมาย และหมู่เกาะเล็กริมเขี้ยวขี้ เหมือนกับทุ่งหญ้ากลางทะเล นับเป็นธรรมชาติที่มีทิวทัศน์งดงามมาก เกาะเหล่านี้ บางเกาะอยู่ในพื้นที่ของอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เช่น เกาะนางคำ เกาะญวน เกาะเสือ เกาะหมาก และบางเกาะไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ แต่นักท่องเที่ยวยังเดินทางไปเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีบรรยากาศเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ เช่น เกาะบรรทม เกาะคำเหียง เกาะกระ และเกาะโคบ ซึ่งเกาะเหล่านี้มีลักษณะภูมิประเทศด้านหนึ่งเป็นหาด อีกด้านเป็นเนินเขาเล็ก ๆ เหมาะแก่การนั่งดูนก เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีต้นราโพและต้นจากจำนวนมาก จึงเป็นที่อยู่และที่วางไข่ของนกอีกทั้ง จากปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติจะเห็นว่าอุทยานนกน้ำคุชูดเหมาะที่จะเป็น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งหากชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาของชุมชน เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวและช่วยรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ การมีที่ดินถือครองในพื้นที่ และการดำรงตำแหน่งในการบริหารส่วนท้องถิ่นในอดีต
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนมีส่วนร่วม

สมมติฐานการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละด้านต่างกัน
2. กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกันส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละด้านต่างกัน
3. กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกันส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละด้านต่างกัน
4. กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกันส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละด้านต่างกัน
5. กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างกันส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละด้านต่างกัน
6. กลุ่มตัวอย่างที่มีที่ดินถือครองในพื้นที่ต่างกันส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละด้านต่างกัน

7. กลุ่มตัวอย่างที่มีการดำรงตำแหน่งในการบริหารส่วนท้องถิ่นในอดีตต่างกันส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละด้านต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นประชาชนในพื้นที่ หมู่ที่ 3, 4 และ 5 บ้านคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
2. ตัวแปร
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ การมีที่ดินถือครองในพื้นที่ และการดำรงตำแหน่งในการบริหารส่วนท้องถิ่นในอดีต
 - 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (การวางแผนและตัดสินใจ การนำแผนไปปฏิบัติ การตรวจสอบและประเมินผล)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศักยภาพของชุมชน หมายถึง คุณสมบัติเฉพาะบุคคลของประชากรซึ่งเป็นสมาชิกของหมู่ที่ 3, 4 และ 5 บ้านคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ที่มีผลต่อการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (การวางแผนและตัดสินใจ การนำแผนไปปฏิบัติ การตรวจสอบและประเมินผล)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจ ความประทับใจ ควบคู่กับการได้รับความรู้ในคุณค่าของทรัพยากร

ธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการบริหารและการจัดการที่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวและให้ความสำคัญต่อบทบาทของประชาชนชุมชนท้องถิ่น (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2545, 3)

การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมายถึง การดำเนินการควบคุม กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจ ประทับใจ มีความรู้ความเข้าใจถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การดำเนินการให้มีระบบจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่มีเป้าหมายให้เกิดประโยชน์สูงสุด เหมาะสมที่สุด และยั่งยืนนานที่สุด ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อประสิทธิภาพเชิงอนุรักษ์ของบุคลากรขององค์กรจัดการนั้นและให้ความสำคัญต่อบทบาทประชาชนชุมชนท้องถิ่น (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2545, 3)

วิธีการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชาวบ้านหมู่ที่ 3, 4 และ 5 ตำบลคูซุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำนวน 568 คน สำหรับการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน ในขั้นตอนแรกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified sampling) ตามจำนวนหมู่บ้าน เนื่องจากจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้านมีจำนวนไม่เท่ากัน ได้จำนวนและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 370 คน ดังตาราง 1 จากนั้น ทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) เพื่อความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ตาราง 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ลำดับที่	กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา	ประชากร (ครัวเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)
1	หมู่ที่ 3	78	67
2	หมู่ที่ 4	305	175
3	หมู่ที่ 5	185	128
	รวม	568	370

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อมูลแบบปลายปิด ในรูปแบบตารางรายการ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ การมีที่ดินถือครองในพื้นที่ และการดำรงตำแหน่งในการบริหารส่วนท้องถิ่นในอดีต

ตอนที่ 2 ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

2.1 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ในแต่ละขั้นตอนนี้ได้แก่การวางแผนและตัดสินใจ การนำไปปฏิบัติ การตรวจสอบและประเมินผล) ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท

ตอนที่ 3 แบบสอบถามสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

1. นำแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามลักษณะปลายเปิดนั้นใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละข้อคำถาม

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป (สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง) โดยนำค่าเฉลี่ยมากำหนดระดับการมีส่วนร่วมโดยใช้เกณฑ์ของเบสต์ (Best) แปลผลเป็นคะแนนเป็นระดับ ดังนี้

1.00-1.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.50-2.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

2.50-3.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

3.50-4.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

4.50-5.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2 การทดสอบค่าที (t-test)

2.3 การทดสอบค่าเอฟ (F-test)

2.4 การวิเคราะห์รายคู่โดยใช้วิธีของดันเนท (Dunnett's test)

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้านดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้คะแนนตั้งแต่ 14 ถึง 20 คะแนน โดยมีระดับคะแนนสูงสุดคือ 20 คะแนน จำนวน 345 คน คิดเป็นร้อยละ 93.5 แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีศักยภาพในด้านความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง

1.2 การวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามได้คะแนน

ตั้งแต่ 16 ถึง 20 คะแนน โดยมีระดับคะแนน สูงสุด คือ 20 คะแนน จำนวน 364 คน คิดเป็นร้อยละ 98.6 แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีศักยภาพในด้านความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง

1.3 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

จากการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนพบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้าน การวางแผนและตัดสินใจ ด้านการนำแผนไปปฏิบัติและด้านการตรวจสอบและประเมินผล อยู่ในระดับน้อยที่สุด

เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 3 ด้านพบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจน้อยที่สุด และมีส่วนร่วมในการนำแผนไปปฏิบัติมากที่สุด

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ การมีที่ดินถือครองในพื้นที่ และการดำรงตำแหน่งในการบริหารส่วนท้องถิ่นในอดีต

จากการทดสอบสมมุติฐาน พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ และการมีที่ดินถือครองในพื้นที่ต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ การมีที่ดินถือครองในพื้นที่ และการดำรงตำแหน่งในการบริหารส่วนท้องถิ่นในอดีตต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี กับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี

มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนที่ 3 การรวบรวมสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการรวบรวมสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะพบว่า ชุมชนมีความคิดเห็นให้พัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี จัดให้มีป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยว มีถึงขยะที่เพียงพอ มีจุดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ห้องน้ำ และปรับปรุงถนนให้สามารถสัญจรไปมาได้สะดวกยิ่งขึ้น ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อชักชวนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวในพื้นที่ และกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งนี้ ควรให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนในการวางแผนและตัดสินใจ การนำแผนไปปฏิบัติ และการตรวจสอบและประเมินผล

นอกจากนี้ ควรจัดกิจกรรมในการรณรงค์รักษาดูแลแหล่งน้ำ กิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมที่สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ระบบนิเวศ

การอภิปรายผล

ปัจจัยด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของบริเวณพื้นที่ศึกษา (เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา) มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยข้อมูลการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา ได้ระบุถึงศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 68.08 จัดว่ามีศักยภาพมากที่สุดในด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกในการเข้าถึง (สมชาย เลียงพรพรรณ, 2546) จึงเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ส่วนผลจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในด้านความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง เมื่อมองภาพรวมทั้งสองปัจจัย คือ สภาพแหล่งท่องเที่ยวและความรู้ความเข้าใจของชุมชนแล้วสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ แต่ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม/โครงการ รวมถึงกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ การนำแผนไปปฏิบัติ การตรวจสอบและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษา : บ้านร่องกล้า อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก ที่กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับต่ำ (ธนวัฒน์ ขวัญบุญ, 2545) และงานวิจัยเรื่องศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวว่ามีศักยภาพต่ำ (นิรุจิน ไลพันธ์, 2544) นอกจากนี้ งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่นกรณีศึกษาเกาะล้าน จังหวัดชลบุรี พบว่าประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกาะล้านในระดับต่ำ เช่นเดียวกัน (รัตนวดี จุลพันธ์, 2547)

ดังนั้น ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดการ และการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นของพวกเขา ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเกิดความภูมิใจ มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคมและชุมชนนั้น ๆ แล้วผนึกกำลังร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนา อนุรักษ์ทรัพยากรนั้นไว้อย่างยั่งยืน (พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ, 2538, 38) นอกจากนี้ควรพัฒนาคนที่อยู่ในชุมชนโดยการให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาและปรับทัศนคติสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วม จะส่งผลให้กระบวนการ

ในการจัดการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วม ของประชาชนว่าเป็นมิติของการพัฒนาแบบยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม การเมือง ด้านสังคมและวัฒนธรรมและด้านเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การกระจายรายได้และผลกำไร ที่เกิดจากการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นกับชุมชนอย่างแท้จริง (พจนา สวนศรี, 2539)

โดยสรุปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนควรมองมิติที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 มิติ (ดรรชนี เอมพันธุ์ อ่างถึงในอุษาวดี พูลพิพัฒน์, 2545, 41-42) คือ

1. มิติด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

2. มิติด้านชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้นจะต้องมาจากความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่ไม่ใช่ต้องการเพียงแต่เงินที่จะได้จากการท่องเที่ยว แต่เป็นความต้องการที่จะให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีแผนงานมาตรการที่นำไปสู่การปฏิบัติ คนในชุมชนมีทักษะในการจัดการการท่องเที่ยว

3. มิติทางด้านนักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของตลาดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวควรได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ธรรมชาติและวัฒนธรรม การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวที่ดีเยี่ยมส่งผลต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวควรได้รับ การบริการที่เหมาะสมมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ข้อเสนอแนะ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดกิจกรรม/โครงการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวางแผนและตัดสินใจ ด้านการนำแผนไปปฏิบัติและด้านการตรวจสอบและประเมินผล

2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น การพัฒนา

การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและศึกษาถึงรูปแบบ ลักษณะ และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อสภาพของท้องถิ่น

3. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาถึงพฤติกรรมและศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้นำชุมชน เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีประสิทธิภาพต่อไป

4. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางและวิธีการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกได้รับทราบข้อมูลและให้ความสนใจในการเข้ามาท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

ธนวัฒน์ ขวัญบุญ. (2545). ศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: บ้านร่องกล้า อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชนและชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

นิฐริน ไส้พันธ์. (2544). ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแหวนุรักษ์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ปกเกล้า.

พจนา สวนศรี. (2539). สรุปบทเรียน ECOTOURISM การจัดการท่องเที่ยวโดยประชาชนมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม.

พิกุล สิทธิประเสริฐกุล. (2543). การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ของอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.

- รัตนาวดี จุลพันธ์. (2547). การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น กรณีศึกษาเกาะล้าน จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). เอกสารประกอบการพิจารณาร่างนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. (สำเนา).
- สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และคณะ. (2545). รายงานการวิจัย ฉบับสมบูรณ์โครงการการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมชาย เลี้ยงพรพรรณ. (2546). ศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา. เอกสารการประชุมวิชาการ เรื่องการวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุพรรณรัตน์ วงษ์ศรี และคณะ. (2546). การสำรวจพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เอกสารการประชุมวิชาการเรื่องการวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. (2545). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย. จุลสารการท่องเที่ยว, 21(4), 41-42 .